

van 'on-bloedige
zichtbare' mac-
ook naar-den-
) pijnlijk moet
aactatie (slach-
od-gaan begint
s in 't vleesch.
Hem maar één
tem maar één-
delijk-gebonden

loos worden in
s in volstrekte
ratie- en mac-
ijden tot in de
Maar daarna
prekende borg-
ons op Zich
n in dien Ande-
victorie, in op-
s in den rijken
e niet meer is
ot een „levend-

gebonden amar-
ood is een door
mpotentie, onze
n Hem — naar
wij jubelen: de
sterfel geweest:
is nu letterlijk

mogen nu voor
a eersten, doch
toenemen". De
in de eenheid
n in de plaats
ziel-en-lichaam;
n het in Adam
nen alleen maar
beërliging, we-
lichaam-ziel is
t deelen in de
Geest als Geest-

dat wederkeet
at Hij zoo voor
t van Borg en
ordeel aan alle
naken,
den perforatie-
want zijn bloed
lijzelf moet zijn
ant de eenheid
substraat voor
t bloedzweet)
n niet-mystieke
de Geest niet
wigen Geest —
an God straf-

am. Hij is ver-
verloosen. Zijn
later"; wie ons
anderen. En hun
K. S.

genover 9 : 25 ;
n. 6 : 10 ; Hebr.
7 : 6 : 4 ; 7 : 27 ;

ANGELISATIE

den evangelist
in het Nieuwe
le apostolische
ndelden), komt
hen den evan-
erlingen.
de „herders en
ons leert, dat
n tot de ouder-
in de leer" en
ngen, „die wél
de woorden: er
gen.

die onderschei-
ste christelijke
ten al behoor-
recht: deze ont-
tot de eerste

g wat de amb-
op te merken,
eden nog niet
lijzen.

ambt zich an-
scheiden en on-
el van de apos-
den we (Hand.
es aangewezen.
en in de plaat-
wikkeling
t voor alle
het apos-
e ambten
n voor het

e ontwikkeling,
it. In die ont-
gen, zoodat

we in het Nieuwe Testament onderscheiden dingen
in dezen aantreffen.

Daarbij komt nog iets anders: er zijn naast het
apostelambt nog „charismata", dat is: bijzondere
gaven en bedieningen en werkin-
gen, welke niet blijvend doch tij-
delijk zijn en we zien die verdwij-
nen naarmate de ambten in de
plaatselijke kerk vastere „vormen"
aannemen. Wij kunnen hier op dat alles niet in
den breede ingaan, en beperken ons in verband met
ons onderwerp tot de „ouderlingen" en de „herders
en leeraars".

We nemen eerst de „leeraars". Als zoodanig
fungeerden eerst de apostelen, vergelijk Hand. 2:42.
Doch naast dezen komen er, die ook „leeraars" worden
genoemd (bijv. Hand. 13:1; 1 Cor. 12:28, 29). Hun
taak is het leeren, dat is: de uitwerking van de ge-
openbaarde leer, zonder zelf daaraan nieuwe openba-
ringen toe te voegen. Ze schijnen in den eersten tijd
geen vast ambt in de plaatselijke kerk bekleed te
hebben, want we hooren niet van een zoodanige aan-
stelling en bevestiging, doch ze treden vrij en zelf-
standig in de gemeenten op. Aanvankelijk behooren ze
dus tot de „charismata", de bijzondere gaven en
werkingen, welke niet altijd aan het een of andere
bijzondere ambt hoofden verbonden te zijn.

Later wordt dat allengs anders. Dan wordt het
leeren aan het plaatselijke ambt ver-
bonden, zoodat de „leeraars" met de „herders", „pres-
byters", opziensers of voorgangers samenvloeien. Zoo
lezen we in Ephese 4:11 (naar het Grieksch): „en
Hij heeft gegeven zoowel de apostelen als de profeten,
zoowel de evangelisten als de herders en leeraars".
Daar bij de laatstgenoemden het lidwoord voor
„leeraars" niet wordt herhaald, hebben we bij „de
herders en leeraars" ongetwijfeld aan dezelfde perso-
nen te denken en niet aan twee groepen bijzondere
ambtsdragers. Zoo zien we den „leeraar" een ambts-
drager worden, in de plaatselijke kerk een vaste ambts-
bediening uitrustend.

Het woord „herder" komt in het Nieuwe Testa-
ment niet voor als een aparte dienst of een afzonder-
lijk ambt aanduidend. Wel komt het woord „poimain-
ein" voor, dat beteekent: poimēn (herder) zijn, dus:
de gemeente als een kudde weiden. Zoo Hand. 20:28,
waar Paulus het „weiden" van de plaatselijke gemeen-
te van Ephese opdraagt aan „de ouderlingen" (vs 18),
„de opziensers" (vs 28); 1 Petr. 5:7, waar Petrus
dat „weiden der kudde" beveelt aan „de oudsten".

En zoo komen we tot „de ouderlingen",
„de opziensers", „de oudsten". We kun-
nen er niet aan denken deze woorden als aanduiding
van een dienst in de kerk na te gaan in hun ontwik-
keling. We willen volstaan met mee te deelen hetgeen
als resultaat kan worden geacht vast te staan.

Het ambt van oudste of ouderling omvat het le-
ren en regeeren, in welk ambt zich weldra een schei-
ding voltrok, zoodat er oudsten of ouderlingen kwa-

men, die de gemeente regeerden, en oudsten of ouder-
lingen, die de gemeente leerden. Maar dan met dien
verstande, dat ook de leer-ouderlingen met de regeer-
ouderlingen het toezicht op „leer en leven" der ge-
meente hebben.

Wat is nu de taak van de oudsten, ouderlingen
en opziensers? De ambtszaak van „den opziener"
is: het weiden, hoeden van de kudde,
de plaatselijke gemeente (Hand. 20:28), het leeren,
onderwijzen (1 Tim. 3:2), voor de ge-
meente Gods zorgen (1 Tim. 3:5), ver-
manen (Titus 1:9), de tegensprekers
weerleggen (Titus 1:9); hij is „huisverzorger
Gods", „beheerder van het huis Gods" (Titus 1:7;
oikonomos).

De roeping van de presbyters (oudsten of
ouderlingen); ze werden wel in financiële aangelegen-
heden gewikkeld (Hand. 11:30); de plaatselijke ge-
meente weiden, hoeden (1 Petr. 5:2); zieken bezoeken,
met hen bidden en hen met olie zalven (Jac.
5:14); de gemeente regeeren, leiden (1 Tim. 5:17);
over de leer (helpen) oordeelen (Hand. 15:2 v.v.);
en dan zijn er die „arbeiden in het Woord en de leer"
(1 Tim. 5:17). Over deze laatstgenoemde plaats hand-
elt uitvoerig Prof. Sillevius Smitt (De organisatie
enz., bl. 180 v.v.). De uitleggers zijn het er wel over
eens, dat deze presbyters nagenoeg gelijk zijn te stel-
len met de opziensers; „presbyters" was de naam, die
wel het eerst ingang vond bij de joodsch-christelijke
kerken, en „opziensers" bij de heiden-christelijke ge-
meenten; presbyter zal meer zien op de ambtswaardig-
heid en opziener op de ambtsverrichting. (Nader is
daarover gehandeld door Prof. Sillevius Smitt, De orga-
nisatie enz.; Dr A. J. Bronkhorst, Schrift en Kerk-
orde; Dr J. L. Kooke, Liturgie en ambt in de aposto-
lische kerk).

We zien dus, dat het leeren en onderwijzen, het „ar-
beiden in het Woord en de leer" tenslotte aan het
ouderlingschap werd verbonden als aan 'n plaats-
elijk ambt, wat dan weer een scheiding noodzakelijk
maakte tusschen leer- en regeerouderlingen en daar-
mee hebben we dan de allerlaatste
vertakking der ambten uit het
apostolaat, welke het Nieuwe Testa-
ment ons meedeelt. Waarom we over
de taak en roeping van deze „leer-ouderlingen", „be-
dienaren des Woords", „herders en leeraars", niet
zooveel meer kunnen vernemen.

Duidelijk is, dat ze een deel van de
apostolische ambtszaken en dat
voor de plaatselijke gemeente zich
toebetrouwd zien. Want ook de apostelen
hadden de roeping te leeren (Matth. 28:19; Hand.
2:42 e.a. plaatsen) en de gemeenten te re-
geeren (Hand. 1, 6 e.a. plaatsen). De apostelen
heetten als zoodanig immers ook „leeraar" (2 Tim.
1:11) en „mede-ouderling" (1 Petr. 5:1). Doch dat
„leeraar"-schap strekte zich ook uit over de heide-
nen (1 Tim. 2:7).
J. FRANCKE.

Plaats of positie ?

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT, No. 29

Amice,

Verleden week heb ik met je gepraat over een fragment
uit de worsteling van onze kerken. Je moet daar minstens
zoo veel van weten, als noodig is, om te „belijden", en
niet maar te „laten registreren", dat je met huid en haar
daarbij hoort. „Belijden" is heel wat anders dan „je laten
registreren". Je laten registreren is: je laten kennen.
Jezelf laten kennen. Belijden is: laten zien, dat God zich
door jou liet kennen, en anderen opwekken, ook God te
gaan kennen.

Vind je ook niet, dat we op dat punt nog wel wat
mogen doorpraten?

Nu dan, ik wou het dezen keer eens hebben over dr G.
C. Berkouwer. Een man, die één van beide heeft staan
op zijn naam: OF: den moed te hebben gehad zijn naam
te zetten onder de naar zijn beste weten voor alle volken
en tijden en plaatsen afgekondigde rechtsregelen, waar-
naar de kerk te vergaderen zou zijn, naar het recept-
Ridderbos-Groshede-synode-1944; OF: den moed te heb-
ben gemist, te zeggen: aan dit voor goddelijk aangemerkt
bedrijf doe ik niet mee, want de Heere stelt andere rege-
len dan Ridderbos-Groshede-synode-1944. Regelen n.l. voor
prekestofbinding en voor kerkvergadering.

Ik, die wat ouder ben, heb wel zoo ongeveer mijn op-
vatting dienaangaande.

Maar ik vind dat jij over dat probleem maar niet lang
moet nadenken. Het komt maar op de publieke verkondig-
ing aan.

De publieke verkondiging nu van Berkouwer is: Alle
mensen zijn gebouwd „ja" te zeggen, en dit in alle
eeuw, want het was geen gokje, op de rechtsregelen,
waar Schilder „neen" tegen zei, hij met alle andere
daarna geschorsten, afgezetten, uitgeworpen en wat
dies meer zij.

Deze dr Berkouwer dan schreef deze week in een blad,
dat hij met dr J. Ridderbos redigeert, een stukje over
„den mensch in het heil".

De mensch in het heil.

Het is een heel karwel, om dáárover te praten.
Immers, wát valt al níét onder „heil"? Er is „heil"
gekomen over den mensch. En over de bergen, en zeeën,
rivieren en meren, over het Kanaal, en over den Bren-
nerpas, over Malta en over Japan. Héil, dat bliksemt van
Oost naar West, en verlicht den heelen hemel.

En niet alleen dringt het óp tot de verste uithoeken
der aarde, maar ook dringt het in tot in de binnenste
deelen van den mensch.

Zoodat je nooit praten kunt over „den mensch in het

heil", als je niet tegelijk spreekt over „het heil in den
mensch". Of: de mensch tegenover het heil. Of: de God
des heils tegenover den mensch.

Dr Berkouwer intusschen heeft het over „den mensch
in het heil".

Daarbij houdt hij zich voornamelijk bezig met de roomschen.
Ik geloof, dat op 't oogenblik de Barthianen gevaarlijker
zijn. Maar dat is tot daar aan toe. Intusschen, Berkouwer
houdt niet alleen met de roomschen zich bezig, maar en
passant ook even met een paar andere vreemden. Met de
„scheurmakers", zooals hij hen noemt voor alle fronten,
boven en beneden.

Hij haalt iets aan van de polemiek tusschen Hepp en
den lateren scheurmaker Schilder, destijds over de vraag,
of je de ettelijke gereformeerden in den ban moest doen,
die den mensch een mede-arbeider-Gods noemden. Hepp
zei, als ik hem goed begrepen heb, want heelemaal dui-
delijk was hij niet: doe dat maar, want de bewering van
dat mede-arbeider-schap is dooddelijk gevaarlijk. Schilder
zei: laat ze voorloopig maar kalm in de kerk, en
vraag, hoe ze het bedoelen. Je kunt het woord „mede-
werker" heel erg slecht bedoelen, maar ook heel dood-
gewoon gereformeerd.

Maar over die zaak praat Berkouwer geen woord. Net
zoo min als Hepp. Op dat punt gaat hij op Hepp lijken.
Niet-in-gaan op het fijne puntje.

Vervolgens raakt Berkouwer aan, wat hij, met een niet
preciezen term, noemt: de „discussie", die thans aan den
gang is tusschen Hoeksema en Schilder.

Ik zelf heb van een discussie tusschen die twee niet
veel gemerkt; ik merkte alleen maar iets van een waar-
schuwung van Schilder, net als indertijd tegen Hepp: zet
de menschen niet zoo gauw buiten je kerkdeur, en wees
arjeblijft wat moediger dan Berkouwer in 1944: vraag
eens, wat ze bedoelen, wat ze bedoelen, wat ze bedoelen.
Schilder zei: remonstranten spreken van „voorwaarden",
gereformeerden ook, en kijk arjeblijft uit je oogen, want
je moet nooit een scheur trekken, waar God geen scheur
trekt.

Maar Berkouwer praat over die zaak geen woord.

Hij schrijft alleen maar een krant vol met dr J. Rid-
derbos, die onlangs, om de ondeugende uitspraak van een
professor, dien ik sprak over te nemen, Mozes tot auteur
wou maken van het Praedvies-1944. Dat kunstatukje is
dan, wonderlijk, wonderlijk, uitgehaald in een Korte Ver-
klaring op Deuteronomium. Vroeger schreef Ridderbos
commentaren. Tegenwoordig tendenz-interpretaties. Maar
daar hoor je nog wel wat van.

Die beweerde discussie dan tusschen Hoeksema-Schil-

der Hepp volgens Berkouwer over het „remonstrantisme".
Volgens Berkouwer ziet het remonstrantisme „de plaats
van den mensch op een bepaalde wijze".

Die bepaalde wijze blijft verder onbepaald.

Daarover spreekt Berkouwer geen woord,
Dat is dus de derde keer.

En dus nóg steeds geen scheeps-recht.

In dit verband nu (je moet goed opletten, papa, want
de verbanden doen het meeste kwaad, als 't mis is), in
dit verband nu (van strijd om het remonstrantisme)
plaatst Berkouwer dat „debat", zooals hij het, telwat
kinderlijk uitdrukt, tusschen Hoeksema en Schilder. Op
een bepaald punt, zoo zegt Berkouwer, brengt Hoeksema
de „theologie der vrijgemaakten" (voor die aanhalings-
teekens zorgde Berkouwer, maak voor dát brokje wijs-
heid je compliment) met het remonstrantisme in verband.

Dan vertelt Berkouwer nog, wélk punt dat is. Het is
het punt der „VOORWAARDEN" in 't verband. Schilder
wil aan Hoeksema duidelijk maken, zegt hij, dat men te-
recht van voorwaarden kan spreken zonder ook maar
eenigszins ten proef te vallen aan het remonstrantisme.

En, dit gezegd zijnde, gaat Berkouwer dan weer zijn
roomschen aan den tand voelen. Ja, ja. Ein jedes Tier-
chen hat sein Plaisierchen. Tegen den tijd, dat de bar-
thianen het dynamit onder Berkouwers huisjes laten
springen, zal hij nóg met de roomsche overburen uit zijn
venster-op-het-roomsch-katholicisme staan te debatteren
over de vraag, of Trénte het goed had. Hij zal, als ze
hem aan zijn jas trekken om de aanwezigheid, in den
keider, van barthiaansche vernielingstroepen, met een
lont in de hand, vertellen, dat Barth nog niet zoo heél
veel kwaad doet. En als de boel uit elkaar vliegt, nóg
zeggen: Trénte.

Misschien denk je: nou, als Berkouwer niet meer tegen
de vrijgemaakten vertelt, dan die paar woordjes, dan valt
het nog al mee, dezen keer.

Ja, 't is maar hoe je 't opneemt. Zet hij maar eens wat,
dat zóden aan den dijk zette.

Want, dat zou speciaal hém wel passen, gezien den
moed, dien hij greep in 1944. Of niet greep, zie boven.

Jij weet het allicht niet, want je was nog jong. Maar
ik weet het nog wel, ik, Adolphus, Toen ds D. v. Dijk met
moed en in volharding in die oorlogsdagen die opgezweep-
te synode wou leeren, een beetje valeriaan te gebruiken,
en zelf in alle kalmte „als maar" weer op de theologische
misverstandjes inging, en waarschuwde tegen het maken
van die zelfde potsierlijke bindinkjes, die ze na een paar
jaar allemaal aan God en menschen en ook aan ds Leen-
houts zouden cadeau doen (ik weet wat ik zeg), toen zet
Berkouwer, in den voorzittersstoel geplakt, omdat ze be-
grepen, hem wel mee te krijgen (anders was hij zeker
niet gestemd); ja maar, ds van Dijk, u moet u toch eens
eerst bezig houden met het probleem van het remon-
strantisme.

De man, die één zóó sprak, zou vandáág — hoe lang
is 't al weer geleden? — toch wel de kans hebben mogen
waarnemen, om nu eindelijk eens aan zijn pijlen-van-toen
weer een scherpe punt te slijpen. En om eens voor den
dag te komen met een bewijs. Hij kón de kans grijpen,
om te zeggen tot amerikanen: weest schérpe theologen,
en maakt geen mythe van Heyns of van wien ook, maar
wijst precies het puntje-waar-de-schoen-wringt, aan; en
tot nederlanders: weest schérpe theologen, en maakt geen
mythe van Arminius of van wien ook, maar wijst precies
het puntje-waar-de-schoen-wringt, aan.

Maar in 1944 hét Berkouwer het bij een vage notitie.
En in 1951 nog. Hij kán ook niet aantoonen, dat in wat
Schilder zei tot Hoeksema, en tegen Ridderbos, over die
„voorwaarden", remonstrantisme zit. Hij kán het niet,
hij kán het niet. Hij mist alleen maar móed, den móed
om te zeggen: we hebben den boel gescheurd, wij zijn de
scheurmakers, wij, wij, wij. Wij bonden zonder verstand.
Als hij den moed had tot profetische handhaving van wat
hij met zijn hand onderteekende, dan zou b.v. ds Leen-
houts allang zijn geschorst. Plus heel wat anderen. Hij
weet, dat ze, precies als Schilder, niet beloven, niets te
leeren, wat niet heelemaal klopt met die uitspraken van
1942—1944.

Maar láát dat verder zoo, amice. Kun jij soms zeggen,
waar de schoen dan wringt? Precies het plekje aanwij-
zen?

Als je het wat moeilijk is, wil ik je wel wat probeeren
te helpen. Ik geloof, dat Berkouwer al maar prunt over
„plaats", „plaats", „plááts" van den mensch in het heil.
En hij móest spreken over „positie", „positie", „positie"
van den mensch onder het evangelie-van-het-heil. Onder
de boodschap dus.

Want Berkouwer weet natuurlijk net zoo goed, als ieder
ander, die tenminste nog wat léét, dat Schilder zegt:
geén voorwaarden, waarin de mensch iets verdient, of
waarop God wachten moet, of waaraan Hij gebonden
wezen zou, of waarin de mensch uit „eigen", niet ge-
schonken en door God onderhouden krachten werkt. Geén
voorwaarden dus, waarbij de PLAATS van den mensch
IN het heil een zoodanige wezen zou, dat hij meer kan,
of éérder iets kan, dan de Schrift zegt, dát hij kan.

Over dat KUNNEN van den mensch, dáárover praat
de Remonstrant.

En de synergist, die over den mensch-als-medewerker
dwaze, en hoogmoedige dingen zegt.

En ook die roomschen, met wie Berkouwer, soms een
tijlke vergeetachtig ten aanzien van Mozes-en-het-Praed-
advies, als maar aan het praten is over Trénte en zoo.

Maar Berkouwer kán niet aantoonen, dat Schilder, of
een ander vrijgemaakte, over dat KUNNEN van den
mensch iets anders zegt dan de belijdenis. Hij moest dát
maar eens goed onthouden, om aan de Vrije groote schoon-
maak aan te kondigen tegen die leerlingen of docenten,
die hetzij met, hetzij zonder Barthiaansche leuzen in den
kop, aanpappen met remonstranten, en semipelagianen,
en 100 pct.-pelagianen, die allemaal den mensch een ander
KUNNEN toekennen (tot in gemeene-gratie-oraisons toe,
of in gemeene-verkiezing-en-gemeene-verwerping-parado-
xen toe), een ander KUNNEN dan de Schrift den in
zichzelf dooden en alleen door verlossende genade-van-
nieuwe-schepping levenden en werkenden mensch toekent.
Vlak naast Berkouwer zitten ze, die in hun spreken over
de PLAATS van den mensch in het heil, van Calvijn en
van de confessie los raken, en op drift sloegen.

Maar Berkouwer ziet wat scheel, En plaatst wat al te

gaauw in rāmen, die niet degenen, nu eens dezen, dan weer genen. En hij heeft nóg niet, zooals het moest, over die ettelijke handteekeningen-van-hem uit 1944. Als hij dat deed, zou hij vooral met degenen, die hij „eruit“ hielp gooien, omgaan als met een brokje porcelein, om toch omtrent hén en hún leer geen suggestie te wagen, die niet heelemaal klopt met hun bedoeling. Met de húnne is de zijne nu eenmaal nauw verbonden, sinds 1944.

Nu, amice, probeer jij dan maar te onthouden, wat Berkouwer vergeet. Het gaat in die voorwaarden-leer geen seconde over de PLAATS van den mensch in het heil, doch om de POSITIE van den mensch in de heils-verkondiging. Dat heeft ook Schilder toch zeker duidelijk genoeg gezegd? In Catechismus? En in die artikelen, niet contra Hoeksema, doch contra gevaren van dwaze binding, hetzij door Berkouwers drijvers, hetzij door anderen, die gevaar loopen in de fuik te raken, waarin hun uitdrijvers van Kalamazoo eerst gevallen zijn: een kerk binden waar God niet bindt. Het gaat om de POSITIE van den mensch tegenover de BOODSCHAP van het heil. Schilder zei: God stelt bij de wezenlijk den mensch AANsprekende belofte den mensch voor zich in de POSITIE van een niet-geinformeerde omtrent de verborgen dingen in Gods hart. In de positie van een niet-geinformeerde over zijn toekomst als een ding-apart. Maar in de positie van een verplichte ten overstaan van de eenheid van belofte-met-bevel. In de positie van wie niet van zijn eigen bewaring verzekerd zijn KAN, tenzij dan „naar de mate des geloofs“, en „uit het geloof“ aan de beloften Gods; en heelemaal niet het geloof IN hun eigen KRACHTEN; want wat deze aangaat: de bekeerden kunnen niet volstandig blijven, zoo zij aan hun eigene KRACHTEN waren overgelaten.

Zeg, je weet toch zeker, dat ik hier de Dordtsche Leerregels aanhaal? Zoek zelf maar op, waar het staat. En pas op, dat je niet valt in de fout van dien thans zeer antivrijgemaakten, en met remonstranten in wereldraad en zoo aanpappenden dominee, die eens tegen prof. Hoekstra schreef: wat u daar zegt, dat is mystiek, en kijk, Hoekstra had alleen maar letterlijk de Dordtsche Leerregels aangehaald.

Ik geloof niet, dat Berkouwer opzettelijk zulke ongelukkige raampjes om onze menschen tinnert. Maar ik geloof wel, dat het een fout van hem is, dat hij zoo slecht doordenkt. Hij kón het ditmaal zoo secuur weten. Heeft niet zijn mede-redacteur de J. Ridderbos ettelijke malen verteld, dat die vrijgemaakten in het verbond een zaak van 'n zekere rechtsverhouding zien? Dat wil zeggen: een zaak, aanvankelijk, en ook daarna, van POSITIE? Weshalve juist zij met „stipulaties“ werken, net als de vaderen. Het letwat dwaze woord „juridisch“, dat dr Ridderbos toen een keer zich liet ontvallen; laten we maar loopen. Maar als Berkouwer dat nare woord van zijn mede-redacteur in de ooren geknoopt had, dan zou hij weten, dat wij niet over de PLAATS, maar over de POSITIE het hebben als wij zeggen: de belofte komt met voorwaarden; ze „voorspelt“ niet, doch „spreekt aan“ in verantwoordelijkheid.

Berkouwer's vrienden doen hun best, te vertellen, dat er geen bondswraak meer is in het Nieuwe Testament: de PLAATS is nu zoo veilig, zoo beschermt tegen den wind. Maar de vrijgemaakten, al hebben ze geen eigen theologie, hebben de Schrift en de confessie weer hooren zeggen: wel degelijk bondswraak, JUUST in het Nieuwe Testament, érgér dan onder het Oude: de POSITIE namelijk is die van in de klemmen-van-Gods-recht gezetten. Van het recht, dat God schept door de ambtelijke en serieuze verkondiging der genade.

Berkouwer moest wat beter denken over het porcelein, waar hij op trapt, zeggende: ik trép er niet op, maar ik vertreed het in den Naam des Heeren. Hij moest wat beter denken over die vertredenen, die thans juichen voor Gods troon.

Pas op, en val niet in het oordeel van een slordig denken.

Met besten groet van plaats tot plaats, maar uit één positie, je ADOLPHUS VENATOR.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Niemand zal het U of mij ten kwade duiden, als wij betreffende het politieke leven met groote belangstelling inzonderheid letten op den weg, waarlangs thans de antirevolutionaire partij wordt geleid, nu de leiding haar winnen wil of reeds gewonnen heeft voor het federalistisch West Europa. Gewonnen heeft, want van eenige ongerustheid in breeden kring vernemen wij niets. De deputatenvergadering heeft zonder critiek de rede van den voorzitter van het centraal comité beluisterd, haar zelfs toegejuicht. En die rede dekt geheel wat in de Tweede kamer namens de a.r. kamerclub omtrent die federatie is verdedigd en af en toe door de redactie van „Trouw“ wordt toegelicht. Af en toe; want er bleek nu toch iemand te zijn, die haar schreef: als de grondslag van dat nieuwe „statelijk verschijnsel“ zal zijn een gemeenschappelijk geestelijk bezit van Calvinist, Rooms-katholiek, humanist of zelfs atheïst — en zoo is het toch in de kamer gezegd — betekent zulks geen gelijkschakeling en is er dan nog ruimte voor het antirevolutionair getuigenis? Leert men nu niet, dat de antihese vervallen is?

Deze brievenvraagster vraagt nog, maar de redacteur van „Trouw“ stelt hem gerust. Dat is niet zijn standpunt. Zelfs bepaaldelijk niet.

En wij willen nu gaarne luisteren naar de beschrijving, die wordt gegeven, omtrent de „principeele mogelijkheid“ van een federaal Europa. Principeele mogelijkheid, zoo wordt gezegd. Het gaat hier dus om een principe, dat deze federatie moet dragen; om het fundament, den grondslag. Want zulk een gebouw hangt niet in de lucht. Het moet steunen op iets gemeen-

schappelijks, dat vastheid biedt. Wat is dat nu?

Daar wordt allereerst gezegd, dat dit gemeenschappelijke geen grondslag mag worden genoemd. Wat is dan een grondslag?

Het antwoord is, dat men alleen een grondslag kan hebben bij een vereniging, waarbij het lidmaatschap ter vrije keuze is en op ieder moment ter vrije keuze is. Een vereniging heeft een belijdenis of beginselomschrijving, die haar werkwijze en den aard harer leden bepaalt. De leden zijn het daaromtrent naar vrije keuze eens en die het er niet mee eens is, kan er vrij uitgaan.

Nu, zulk een grondslag heeft de a.r. partij — zoo zeg ik nu — toch ook. Dat is haar program, zooals wij het al den dag vernemen, van welk program artikel 18 — in 1934 daaraan toegevoegd — feltelijk is overboord gegooid, als men de federatie aanvaardt. Het zegt toch: „voor de betrekking met andere naties leert zij — d.i. de partij — dat ook deze beheerscht worden door de ordnantien, die God over de volken gesteld heeft; dat mitsdien met ongerepte handhaving der eigen nationale zelfstandigheid krachtig is mede te werken aan de ontwikkeling van het recht der statengemeenschap enz.“

Dit zag op den Volkenbond van Genève, die, wat men thans „nationale souveriniteit“ noemt, onverzwakt handhaafde, wat thans niet meer behoort te geschieden. Het ongerepte is vervallen. Het lijkt ons wonderlijk, dat niemand op de jongste deputatenvergadering daaraan heeft gedacht. Ondanks de geduchte studie, waartoe een ieder gedurig wordt opgeroepen.

Welnu dan, in dat art. 18 wordt als grondslag voor de betrekking met de andere naties genoemd: de ordnantien Gods, welke men toch alleen in de Heilige Schrift vindt. Dat is een belijdenis, een gemeenschappelijk getuigenis, de grondslag der betrekkingen met de andere naties.

Zoo beleeft het de a.r. partij eertijds.

Is nu zulk een grondslag slechts mogelijk voor een vrije vereniging en beteekent zij tyrannie, als het geldt den staat of een federatie van staten? Zoo ja, dan zou daaruit blijken, dat alleen van een grondslag gesproken kan worden, als de menschen die vrijwillig voor zich zelf aanvaardden, vrijwillig omdat zij telkens ook zulke gemeenschap weer kunnen verlaten. Zij leggen dien grondslag zelf, regelen hun doen ten opzichte van een bepaald doel daarnaar, staan daarop, of gaan er van af, naar believen.

Met een staat of statelijk verschijnsel als de federatie zou zulks heel anders zijn. Want hier heeft men geen instituut, waarbij voor de leden, de burgers, het lidmaatschap vrij is. Men is er in buiten eigen wil. Zooals ook in het gezin, dat dan ook geen grondslag zal hebben.

Toch werd in de Tweede kamer van antirevolutionaire zijde gesproken over een basis voor de federatie, en wel drieërlei basis: een christelijke, een culturele, een politieke.

De correctie, die thans geboden werd, heeft dezen inhoud: men kan hier eigenlijk niet van een grondslag spreken. Doet men het, wil men het, dan heeft dat woord een andere beduidenis. Welke dan? Zie hier het nieuwe.

Spraken wij wel in dit geval van een grondslag, dan zou een ieder het met de verklaring, het getuigenis, de belijdenis daaromtrent volkomen eens moeten zijn. En dat ware tyrannie.

Echter moet er toch, wil men als volken, staten, samenwerken en, meer dan dat, als staat samenleven, zoo iets als iets gemeenschappelijks zijn en dat gemeenschappelijke, dat een ieder dan moet aanvaarden, moet van zoodanigen aard zijn, dat het gebouw der federatie er op kan rusten of zooals het ook gezegd wordt: dat het de publiekrechtelijke structuur van een federatie toelaat. Dus toch een grondslag?

Dat zal wel moeten, want anders zou men komen tot het positivisme van een Mussolino, die met geen normen, doch alleen met de feiten van elken dag wilde rekenen. Vandaag is vandaag, maar wat wij heden overeenkomen, geldt voor morgen niet. Volkomen willekeur, nominalisme. Wij begrijpen niet, waarom men van dit gemeenschappelijke, dat het fundament der federatie zal zijn, niet mag spreken als van een grondslag. Het ding kan meer of minder hecht zijn, zelfs alleen in de verbeelding aanwezig, het kan, zooals toegestemd wordt, heel zwak zijn, maar het moet er toch zijn. Dat wordt erkend.

Maar, zoo gaat het dan verder, dit wil niet zeggen, dat alle menschen op het gebied der federatie het in religieus, geestelijk of politiek opzicht eens moeten zijn, evenmin als zulks met een staat het geval is. Dat kan met een vereniging voor een bepaald doel.

Toch, wat een grondslag kenmerkt n.l. dat er tuschen de verbonden volken iets gemeenschappelijks moet zijn, dat is er dan ook hier.

De staat toch is een „historisch verschijnsel“, vrucht der historie en moet, naar gezegd wordt, „wortelen“ in het historisch leven, economisch, sociaal en cultureel, van het gebied en de menschen, die daarop eventueel zullen leven. Anders is de staat een zwak kunstmatig gebouw, dat bij den eersten stoot in elkaar tuimelt. M.a.w. er moet een grondslag zijn. Men is het in veel niet met elkander eens, wat ook niet behoort, maar men moet het toch wel in iets eens zijn, wil men komen tot een gemeenschappelijke gedragslijn, tot een gemeenschappelijk aanvaarden van een zekere wijze van samenleven. Het houdt in, dat er in het dagelijksch leven een zeker verstaan van elkander in de practijk

over een aantal zaken, belangrijke zaken als vrijheid, gezag, gerechtigheid noodig is.

Wij citeerden. En zouden nu zeggen: er moet een grondslag zijn. Bijv. de beruchte verdraagzaamheid.

Maar dit behoort — wij gaan weer verder citeren — weer niet, zooals straks, van principeelen aard te zijn, want het is niet noodig, dat men het in principe omtrent al die belangrijke dingen eens is; er heerscht zelfs daaromtrent in Nederland een vrij heftige principeele strijd. Inderdaad nog?

Er moet zijn een elkander tot op zekere hoogte begrijpen, iets wat voor een levensgemeenschap, voor sommige dingen, als gezag, vrijheid, gerechtigheid enz. noodig is. Dus geen grondslag; toch zoo iets als een grondslag. Iets gemeenschappelijks, waarvoor men staat en blijft staan. Nog niet een elkander begrijpen, maar wel een elkander tot op zekere hoogte, allermint tot op zekere diepte, begrijpen.

Dat is bijv. niet mogelijk tuschen een Amerikaan en een Rus; wel tuschen de menschen in West Europa. Want daar zijn begrippen, nog eens, als gezag, vrijheid, democratie, recht, nationale zelfstandigheid, die een ieder daar op gelijke wijze gebruikt. De communisten dan uitgezonderd.

Dat gemeenschappelijke is een „christelijk element“, door de prediking van het christendom tot stand gebracht. Er is een Europeesche cultuur, levensgemeenschap, ongeschied andere anti- of zelfs a-christelijke factoren. Dat element is de onmisbare voorwaarde voor de federalisatie van Europa. Daar ligt het gemeenschappelijke, dat die federatie dragen moet. En nu keert dan in het Trouwbetog het afgewezen woord grondslag terug. Alleen wordt gezegd, dat hij niet stevig is. Nu, dat hadden wij al begrepen. Slechts een traditie, een overblijfsel, dat door overwoekering, afval en verwereldlijking wordt bedreigd.

Dit christelijk element wordt als zoodanig niet door allen erkend; er is van zulk een principeele erkenning zelfs geen sprake, als men dit gemeenschappelijke aanvaardt. Men wil hoogstens de vrucht. Zooals Groen van Prinsterer het zei: men verwerpt den boom; men wil de vruchten nog wel.

Toch moet er aansluiting zijn bij den „christelijken wortel“ dier levensgemeenschap, die dan de federatie zal zijn.

De mogelijkheid van zulk een federatie kan alleen een West-Europa zijn met een sterk christelijk element. Dat er echter, zooals ons bleek, niet is, en in beginsel geen algemeene erkenning vindt.

Alleen zulks in zekere practijk.

En nu moeten de christenen in Europa, roomschen, protestanten van allerlei soort tot samenwerking worden opgeroepen, precies als thans en in de toekomst al die christenen in Nederland, tot den strijd tegen de doorbraakidee.

Ik dacht, dat wij tot nu toe van weinig anders dan van zulk een doorbraakidee vernamen.

Op de basis van de wezenlijke verloochening der waarachtig christelijke beginselen, de ordnantien Gods, zal een christelijke politieke strijd moeten worden gevoerd. Die komt in de federatie aan de orde.

Was ook al aan de orde bij de kwestie-Spaak. Maar ging het daarbij om iets anders dan om zijn democratie, die hij in de practijk verloochende? Een christelijk element kwam er heelemaal niet bij ter sprake.

Tenslotte wordt nog gezegd, dat in dit alles geen verloochening is der antihese, maar een bij uitstek christelijke strijd. Wij willen dat nog eens wat nader bezien en toetsen aan beginsel en practijk.

Maar ik merk al aanstonds op dat alles veel lijkt op een samenleving op den bodem van de tolerantie, zooals Locke die verdedigde in zijn beroemd geschrift: Letters concerning Toleration.

Hier is wel Locke, maar geen spoor van Calvijn.

Trouwens zelfs Locke niet geheel, want die maakte, evenals dr Kuyper, een uitzondering voor den atheïst. Locke zegt ten laatste: diegenen zijn niet te tolereeren, die loochenen het bestaan van God. Beloften, verdragen en eeden, welke zijn de vastigheden van de menschelijke samenleving, hebben geen kracht, vastheid bij een atheïst. (The works of John Locke Esq. London, 1759. Deel II blz. 262). Men zie hier ook Kuypers Program, 1907. Bz. 202.

Trouwens Rousseau en Robespierre wilden zelfs geen atheïsten in hun staat dulden, wat Locke nog wel toestond, als zij maar geen overhand trachtten te verkrijgen. Hij wilde niet op hun woord vertrouwen, kende met hen geen „gemeenschappelijk iets“ als grondslag of bindend element voor het staatsleven.

Als gezegd hoop ik in een volgenden brief op dit „gemeenschappelijk iets“ als fundament voor het staatsleven ook voor de federatie van West-Europa terug te komen. Het is goed het eens wat nader te bezien, ook wat de practijk in de wereld van thans betreft. Alleen wil ik dit nog zeggen, dat, als tegen al het eensdeels machteloos — maar anderdeels gevaarlijk sophisme, dat thans de hoofdzak der politieke actie dragen moet, geen verzet meer kan rijzen in de A.R. partij, zij haar naam maar spoedig moet veranderen.

Wij slaan bij het zien van dezen afval de handen ineem van verbazing. Maar wij herinneren ons, dat de huidige voorzitter van het Centraal Comité ons eens zei: als het in de kerk misloopt, loopt het overal mis. En dat wordt thans wel bevestigd.

Met hartelijke groeten en heilbede uw toegenege

MARNIX.

Somm
ds v. (

(Utrech
von Mey

Het

men z

naar e

scriba

rechte

zijn,

weten

die ik

als e

werd

kentek

en zelf

de He

waaru

zijn v

wij zij

te ond

Maar

batten

maar

in een

re ker

Wij su

woord

kerkfo

die De

teken,

nen. Z

om uit

de wa

Bew

stelling

voorts,

ons vo

nooit i

Schrift

spreek

die Go

ons in

Hij Di

tekene

tekene

door Z

niet ve

een ke

er ges

gespro

het hu

dan w

De z

teeken.

Men v

zat in d

bedoelen

(propag

hen beic

m e r k e

zakdoek

wel weg

ware en

In ons

van het

was aan

genomen

Hierbove

Dr v.

Born ges

genomen

dienste

wilde, d

Onder z

schrijft

duidelijk

vinden, a

tegen d

esloot rijd

te ponce

dien hij

aangaand

Onze

had volg

„In s

kerk“ e

Benoem

titel ve

Daarte

ingebrae

Nu C

Da v.

mijn be

hele be

tef ka

samen

schrijft

Ik kar

aan mee

geerte d

je geeft